

Yazarlar ve Edebî Dönemler Bağlamında Cumhuriyet Öncesi Türk Hikâyelerindeki Aile ile İlgili Konulara Genel Bir Bakış*

YAVUZ SELİM UĞURLU**

Öz

Edebî eserlerin temel konusu olan insan, bir toplum içinde yaşamaktadır. Her insan doğar doğmaz bir aile sahibi olur. İşte bu noktada edebiyat ile sosyolojinin yolları kesişir. Edebiyat, insanı toplumun en küçük birimi olan aile içerisinde ele alır. Bu da gerek edebiyat-aile gerekse sosyoloji-aile arasındaki ilişkiye işaret eder. Aileyi işleyen tahkiyeli türler içerisinde hikâyeye önemli bir yer tutmaktadır. Tanzimat Dönemi'yle Cumhuriyet'in ilan edilişi arasındaki süre Türk halkı açısından değişimin, Türk edebiyatı açısından da yeni türlerin girişiyle birlikte sanat anlayışındaki farklılaşmanın meydana geldiği bir zaman dilimidir. 1870-1923 arasındaki zaman diliminde Ahmet Mithat Efendi, Samipaşazade Sezai, Halit Ziya Uşaklıgil, Ömer Seyfettin, Ahmet Rasim başta olmak üzere birçok yazar hikâyelerinde aile konusunu işler. Bu eserlerde okur, aile ile ilgili olarak ailenin kuruluşu ve gelişmesi, aile içi ilişkiler, aile ve günlük hayat, aileyi dağıtan veya derinden etkileyen olaylar başta olmak üzere birçok konuyla karşılaşır. Bu çalışmada bahsi geçen yazarların Cumhuriyet öncesi döneme ait hikâyelerinde aile ile ilgili hangi konulara yer verdikleri edebî dönemler bağlamında ele alınmıştır.

Anahtar sözcükler: Hikâyeye, Aile, Edebiyat, Cumhuriyet Öncesi Dönem, Edebî Dönemler

AN OVERVIEW OF ISSUES RELATED TO FAMILY IN PRE-REPUBLICAN TURKISH STORIES
IN THE CONTEXT OF AUTHORS AND LITERARY PERIODS

Abstract

Human, the main subject of literary works, lives in a society. Every person has a family as soon as s/he is born. At this point the paths of literature and sociology cross. The literature deals with human as a member of the family, the smallest unit of society. This indicates the relationship between both literature-family and sociology-family. The story has a significant place among the narrative genres that handle family. The period between the Tanzimat Era and the proclamation of the Republic is a time period that refers to a change for Turkish society and also that refers to the differentiation in the understanding of art with the introduction of new genres in terms of Turkish literature. In the time period between 1870-1923, many authors, including Ahmet Mithat Efendi, Samipaşazade Sezai, Halit Ziya Uşaklıgil, Ömer Seyfettin, Ahmet Rasim, deal with the family issue in their stories. In these works, the reader confronts with many topics, such as the establishment

* Bu makale, Yavuz Selim Uğurlu'nun hazırlamakta olduğu *Cumhuriyet Öncesi Türk Hikâyelerinde Aile Kurumu* adlı doktora tezinden üretilmiştir.

** Giresun Ün. Sos. Bil. Ens. TDE doktora programı, yavuzs.ugurlu52@gmail.com, orcid.org/0000-0002-5289-227X
Gönderim tarihi: 25.04.2020 Kabul tarihi:18.05.2020

and development of family, family relations, family and daily life, events that distribute or deeply affect the family. In this study, the issues related to family in mentioned authors' stories belonging to the pre-Republican period were discussed in the context of literary periods.

Keywords: Story, Family, Literature, Pre-Republic Period, Literary Periods

GİRİŞ

Türk edebiyatını dönemlere ayırma hususunda birçok farklı tasnif şekli mevcuttur. Bu tasniflerden en geçerli olanı Mehmet Fuat Köprülü'nün Türk edebiyatının devirlerini İslamiyet Öncesi, İslâmî Dönem ve Batı Etkisi Altındaki Türk Edebiyatı şeklinde isimlendirdiği tasnifidir. Edebî dönemler bağlamında Cumhuriyet Öncesi Türk Edebiyatı Dönemi'ne ait hikâyelerde ailenin nasıl ele alındığını ortaya çıkarmaya çalıştığımız bu çalışmada Batı Etkisi Altındaki Türk Edebiyatı Devri'ni Tanzimat, Servetifünun, Fecriati ve Millî Edebiyat Dönemi şeklinde ele alacağız.

Türk edebiyatında modern hikâye, Osmanlı'nın Batı'ya yönünü çevirmesinden sonra yani Tanzimat ve sonraki süreçte görülmeye başlar. Buna göre Cumhuriyet Öncesi Dönem Türk hikâyeciliği; Tanzimat Dönemi hikâyeciliği, Servetifünun Dönemi hikâyeciliği, Fecriati ve Millî Edebiyat Dönemi hikâyeciliği şeklinde dört ana dönem hâlinde ele alınabilmektedir. Ayrıca Ara Nesil hikâyecileri, Servetifünun ve Fecriati Dönemlerinde hikâye türünde eser verip bu dönemler dâhilinde sayılmayan isimler de Cumhuriyet Öncesi Dönem Türk hikâyeciliği kapsamında değerlendirmeye tâbî tutulmaktadır.

Tanzimat Dönem'inde Türk hikâyeciliğinde başlayan yenileşme kısa bir sürede tamamlanmaz. Bu değişim ilk zamanlarda sonraki dönemlere göre daha yavaş gerçekleşir Modern bir Türk hikâyeciliğinden bahsedebilmek için Samipaşazade Sezai ve Halid Ziya'yı beklemek gerekir. Bu yazarlarda bile geleneğinin etkisinin tamamen kaybolduğu söylenemez (Demir, 2006, s. 100).

Edebiyat içinde bulunduğu toplumu yansıtırken o toplumun en temel birimi olan aileye de yer verir. Türk toplumu için önemli bir kurum olan aile, Türk edebiyatının her devrinde gerek ana tema gerekse ana temayı destekleyen işlevde birçok edebî tür kullanılarak işlenmiştir. Aileye değinen bu türlerden biri de hikâyedir

1800'lü yılların son çeyreğinden itibaren ortaya çıkıp gelişmeye başlayan modern Türk hikâyeciliği, toplumu dolayısıyla onun en küçük birimi olan aileyi ele alan edebî türlerden biridir. Türk hikâye yazarları insanı, toplumu, kültürü eserlerinde konu olarak kullanır ve bunlardaki her türlü değişimi eserlerine yansıtır. Aile, geniş bir konu dağılımına sahip olan Türk hikâyeciliği içerisinde yazarların sıklıkla başvurduğu bir konudur.

TANZİMAT DÖNEMİ SANATÇILARININ HİKÂYELERİNDE AİLE

1839'da Tanzimat Fermanı'nın ilanı sonrasındaki süreçte Hazırlık Dönemi, 1. Dönem ve 2. Dönem şeklindeki evrelerle gelişim gösteren Batı Etkisi Altındaki Türk Edebiyatı Devri'nin bu ilk dönemi birçok bakımdan Türk edebiyatındaki değişimin kendisini en fazla hissettirdiği dönem olur. Bu değişim sadece edebî yaşama değil toplumsal yaşama da hâkimdir. Toplumsal yaşamın bir

parçası olan aile de bu değişimden etkilenir. Tanzimat Dönemi hikâye yazarları eserlerinde aile ve ondaki değişimi eserlerine yansıtırlar.

Bu dönemde edebiyatımıza giren birçok Batılı edebî türden biri de modern hikâye türüdür. Tanzimat Dönemi'nde modern hikâye tarifine uygun ilk telif hikâye örnekleri Samipaşazade Sezai'nin *Küçük Şeyler*'inde görülür. Bu hikâyeler bugün de okunabilirliğini devam ettiren Maupassant tarzı denilen olay hikâyeleridir. Türk edebiyatında hikâye sahasında Anadolu köyü ve çiftçisinin hayatına eğilen ilk eser olan N. Nazım'ın *Karabibik*, adlı uzun hikâyesi de aynı tarihe denk gelir (Kabaklı, 1971, s. 551).

Samipaşazade Sezai

Tanzimat Dönemi hikâyeciliğinin öncü ismi olan Ahmet Mithat Efendi'nin hikâyelerinde aile ile ilgili konulara sıklıkla rastlanır. Onun *Letaif-i Rivâyât* adlı hikâye külliyyâtındaki birçok hikâyede aileye yardımcı elemanlar, ailede eğitim, yabancı aileler, aldatma, aile içi ilişkiler gibi konuları başta olmak üzere birçok farklı konu okuyucunun karşısına çıkar.

Yazarın *Durub-ı Emsal-i Osmaniye: Şinasi Hikemiyâtının Ahkâmı -Tasvir-* adlı eseri Şinasi'nin atasözlerini derlediği sözlüğü olan *Durub-ı Emsal-i Osmaniye*'den seçtiği her bir atasözüne bir kısa hikâye yazmasıyla oluşmuş kitaptır. Hikâyelerde boşanma, aldatma, aile içi ilişkiler, aile ve miras başta olmak üzere aile ile ilgili birçok meseleye değinilir.

Hikâye türündeki eserlerinde ölüm ve aile konusunu sıklıkla işleyen Tanzimat 2. Dönem sanatçılarından Samipaşazade Sezai Batılı anlamda ilk hikâye örneklerini *Küçük Şeyler* adlı hikâye kitabıyla verir. Onun bu eserinde aileyle ilgili olarak fakir aileler, karı-koca ilişkisi, yabancı aileler, aileye yardımcı elemanlar aile ve sağlık, eş seçimi ve eşlerde aranan özellikler, aile ve ölüm konuları işlenir. Yazarın *Rumuz'ul Edep* ve *İclâl* adlı eserlerindeki aile ile ilgili olan hikâyelerde aile ve ölüm, aile ve sağlık meselelerine değinilir.

Bu dönemin diğer ismi Rezaizade Mahmut Ekrem'in *Şemsa, Muhsin Bey yahud Şâirliğin Hazin Sonu* adlı eserlerinde aile-hastalık ve aile-ölüm konuları işlenir. Emin Nihat'ın *Müsameretname* adlı eserinde; yabancı aileler, eş seçimi ve eşlerde aranan özellikler, aileye yardımcı elemanlar konuları aileyle ilgili en fazla işlenen konulardır. Manastırlı Mehmet Rıfat'ın *Gönüllü-Henüz On Altı Yaşında* adlı eserindeyse tanışma, anlaşma ve evlenmeye karar verme yanında aile ve gündelik hayat konuları işlenir.

Ara nesil, Türk edebiyatında Tanzimat sonrası ikinci kuşak olan, Rezaizade Mahmut Ekrem, Muallim Naci ve Abdülhak Hâmid'le Servetifünun edebiyatı arasında eser vermiş yazarların içinde bulunduğu devreye verilen addır. Bu devre 1876-1896 zaman dilimini kapsar. Ara nesil içerisinde hikâye türünde eser veren önemli sanatçılar: Nabizade Nâzım, Mehmet Celâl, Mustafa Reşid, Fatma Makbule Leman'dır.

Nabizade Nâzım'ın *Karabibik* adlı uzun hikâyesinde eş seçimi ve eşlerde aranan özellikler; aile ve sağlık; aldatma; süt anne, süt baba, süt kardeş-çocuk ilişkisi; fakir aileler; çiftçi aileleri; aile ve gündelik hayat konuları işlenir. Yazarın *Sevdâ* adlı eserinde evlenme nedeni, *Hâlâ Güzel*'de

mutsuz aileler, boşanma ve yeniden evlenme; *Bir Hatıra* ve *Zavallı Kız*'da aile ve ölüm konusu işlenir. Fatma Makbule Leman'ın *Makes-i Hayâl* adlı eserinde yer alan hikâyelerde aile ile ilgili meselelerden özellikle aile ve eğitim konusuna yer verilir. Ara neslin bir diğer önemli yazarı kabul edilen ve birçok eserinin hikâye mi roman mı sayılacağı konusunda bir netlik olmayan Mehmet Celâl'in Mustafa Reşit'in eserlerinde aile ve ölüm, aile ve gündelik hayatın yanı sıra aile içi ilişkiler konuları çoğunlukla işlenir. Mustafa Reşid'in *Bir Çiçek Demeti* ve *Tesâvir-i Hayat* adlı eserlerindeyse hikâye kahramanlarının ve yazarlarının aile ve aileyle ilgili meselelere bakışı, eş seçimi ve eşlerde aranan özellikler konuları ele alınır.

SERVETİFÜNÜN DÖNEMİ SANATÇILARININ HİKÂYELERİNDE AİLE

Servetifünuncular ortak bir dergi etrafında toplanan akranlar kümesi hüviyetindedir. Onlar, önceki dönemlere nazaran şiir konularını genişletirler. Hikâye ve romanda psikolojiye daha çok önem verirler. Bu dönem, aslında 19. yy. ortalarından sonra başlayan Batılılaşmanın biraz daha uzmanlaşmış şeklidir. Bu kısa zaman dilimi sadece beş-altı yıllık bir dergi-kitap yayınıyla edebiyattaki boşluğu gidermeye çalışır (Mutluay, 1976, s. 48).

Bu dönem hikâyeciliğinin usta ismi Halit Ziya Uşaklıgil'in birçok hikâyesinde aile ile ilgili birçok konuya yer verilmiştir. Yazarın *Bir Yazın Tarihi* adlı hikâye kitabında aile ve ölüm, yabancı aileler, aile ve gündelik hayat, aldatma, hikâye kahramanlarının ve yazarlarının aile ve aileyle ilgili meselelere bakışı, aileye yardımcı elemanlar, aile ve sağlık, aile içi ilişkiler konuları işlenir. Halit Ziya Uşaklıgil'in *Sepette Bulunmuş* adlı hikâye kitabında ise sanatçı aileler konusu ele alınır. Yazarın *Bir Hikâye-i Sevda* adlı hikâye kitabında eşlerden birinin aileden uzaklaşması, aile içinde engelli bireyler, kız isteme, görücüye çıkma, söz kesimi, nişanlanma ve nişanlılık süreci, aile ve ekonomik çöküş, azınlık aileleri, aileye damat (iç güvey) gelişi fakir aileler konuları ele alınır. *Solgun Demet* adlı hikâye kitabında mutsuz aileler ve mutsuzluk sebepleri, zanaatkâr aileler, başlık parası, çeyiz ve mehir konuları ele alınır.

Yazarın *Bu Muydu?* adını verdiği içinde tek hikâye bulunan eserinde; tanışma, anlaşma ve evlenmeye karar verme konusu işlenirken *Bir İzdivacın Tarih-i Muaşakası* adlı içinde tek hikâye barındıran diğer bir kitabında tanışma, anlaşma ve evlenmeye karar verme yanında aile içi ilişkiler konusu işlenir. Yazarın *Bir Muhtıranın Son Yaprakları* adlı başka bir tek hikâyelik eserinde ise içi ilişkiler konusu ele alınır. Yazarın tek hikâyelik kitaplarından bir diğeri olan *Heyhat*'ta ise hikâye kahramanlarının ve yazarlarının aile ve aileyle ilgili meselelere bakışı vardır.

Halit Ziya Uşaklıgil *Bir Şi'ir-i Hayâl* adlı hikâye kitabında aileyle ilgili şu konuları ele alır: Aileye damat (iç güveyi) gelişi, zengin aileler, azınlık aileleri, fakir aileler, hikâye kahramanlarının ve yazarlarının aile ve aileyle ilgili meselelere bakışı, aile ve hastalık, aile içi ilişkiler ve balıkçı aileleri. Yazarın *Nakil* adlı hikâye kitabındaysa doğum ve çocuk sahibi olma, asker ve sanatçı aileler konuları işlenir.

Servetifünun'un bir diğer hikâyecisi Mehmet Rauf'un *Son Emel* adlı eserinde hikâye kahramanlarının ve yazarlarının aile ve aileyle ilgili meselelere bakışı ve aile ve gündelik hayat konuları işlenir. *Üç Hikâye*'de evlenme nedeni, aile içi ilişkiler, aile ve gündelik hayat, fakir aileler, eş seçimi ve eşlerde aranan özellikler; tanışma, anlaşma ve evlenmeye karar verme konuları işlenir.

Âşıkâne'de mutsuz aileler ve mutsuzluk sebepleri konusu işlenir. *Hanımlar Arasında*'da hikâye kahramanlarının ve yazarlarının aile ve aileyle ilgili meselelere bakışı, aile ve gündelik hayat, aldatma, aile içi ilişkiler; tanışma, anlaşma ve evlenmeye karar verme; kız isteme, görücüye çıkma, söz kesimi, nişanlanma ve nişanlılık süreci; eş seçimi ve eşlerde aranan özellikler, ilk evliliğin herhangi bir sebeple bitmesi sonrası evlenme, çok yaşlı bir erkekle çok genç bir kadının evlenmesi konuları işlenir. *İhtizar*'da hikâye kahramanlarının ve yazarlarının aile ve aileyle ilgili meselelere bakışı, aldatma, aile içi ilişkiler; bir erkeğin kendinden yaşça büyük bir kadınla evlenmesi, mutsuz aileler ve mutsuzluk sebepleri, aile ve hastalık, aile ve ölüm konuları işlenir. *İlk Temas İlk Zeok*'te evdeki hizmetlilerle evlenme, aile içi ilişkiler, mutsuz aileler ve mutsuzluk sebepleri, asker aileleri, yabancı aileler, aile ve eğitim, ilk evliliğin herhangi bir sebeple bitmesi sonrası evlenme, eşlerden birinin aileden uzaklaşması; kına gecesi, nikâh ve düğün; bir erkeğin kendinden yaşça büyük bir kadınla evlenmesi, boşanma konuları işlenir. *Pervaneler Gibi*'de aldatma, aile içi ilişkiler, aile ve gündelik hayat, memur aileleri; kız isteme, görücüye çıkma, söz kesimi, nişanlanma ve nişanlılık süreci; aile ve eğitim konuları işlenir. *Kadın İsterse*'de aldatma, ilk evliliğin herhangi bir sebeple bitmesi sonrası evlenme, çok yaşlı bir erkekle çok genç bir kadının evlenmesi ve aile ve gündelik hayat konuları işlenir.

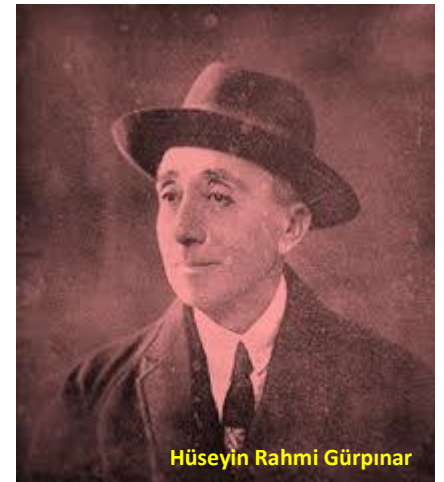
Hüseyin Câhit Yalçın'ın *Hayat-ı Muhayyel*'de mutlu aileler ve mutluluk sebepleri; kız isteme, görücüye çıkma, söz kesimi, nişanlanma ve nişanlılık süreci; kına gecesi nikâh ve düğün, aile ve ölüm, eşlerden birinin aileden uzaklaşması, aile ve hastalık, aile içi ilişkiler konuları işlenir. *Hayat-ı Hakikiye Sahneleri*'nde aile ve ölüm, fakir aileler, boşanma, aile eğitim, mutsuz aileler ve mutsuzluk sebepleri, aile ve gündelik hayat konuları yer alır. Yazarın *Niçin Aldatılmış* adlı eserindeyse aldatma konusu işlenir.

Safvetî Ziya'nın *Bir Safha-i Kalp*'te aldatma, aileye yardımcı elemanlar, aile ve gündelik hayat, hikâye kahramanlarının ve yazarlarının aile ve aileyle ilgili meselelere bakışı konuları yer alır. *Hanım Mektupları*'nda hikâye kahramanlarının ve yazarlarının aile ve aileyle ilgili meselelere bakışı, eş seçimi ve eşlerde aranan özellikler konuları işlenir. *Kadın Ruhu*'nda ise zengin aileler konusu vardır.

Ahmet İhsan Tokgöz'ün *Küçük Fıkralar* adlı eserinde fakir aileler, aile ve eğitim, aile ve hastalık konuları işlenir. Yazarın *Bahse Ne Dersiniz?* adlı eserindeyse evlenme nedeni konusu işlenir. Sanatçının *Postacı* adlı eserindeyse aldatma konusu ele alınır.

Servetifünun, Fecriati ve Millî Edebiyat anlayışlarının edebî ortama hâkim olduğu dönemlerde eser vermelerine rağmen bu gruplara katılmayan bazı yazarlar da mevcuttur. Hüseyin Rahmi, Ahmet Rasim başta olmak üzere Mehmet Vecihî ve Abdullah Zühdi gibi isimler bu grupta sayılabilir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Kadınlar Vaizi* adlı hikâye kitabında ilk evliliğin herhangi bir sebeple bitmesi sonrası evlenme, bir erkeğin kendinden yaşça büyük bir kadınla evlenmesi, aldatma, aileye yardımcı elemanlar, aile ve günlük hayat, aileye yardımcı elemanlar, aile içi ilişkiler ve boşanma konusu işlenir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar

Ahmet Rasim'in *İki Güzel Günahkâr* adlı hikâye kitabında boşanma ve ölüm konuları işlenir. Yazarın *İki Güzel-Hamamcı-Ülfet* adlı hikâye kitabında evlenme nedeni; başlık parası, çeyiz ve mehir; aile bireylerinin dinî yaşamının aile içi yaşama yansıması konuları ele alınır. Yazarın *Bir Sefilenin Evrâk-ı Metrûkesi* adlı eserindeyse aldatma konusu işlenir. Sanatçının bir diğer eseri olan *Mehâlik-i Hayat*'ta ise aileye yardımcı elemanlar, aile ve günlük hayat konuları işlenir. *Meyl-i Dil* adlı eserinde işlenen konular ise aile içi ilişkiler; yanı sıra aile ve sağlıktır. Sanatçının *İhanet-i Aşk* ismini verdiği eserinde eş seçimi ve eşlerde aranan özellikler yer alır. *Tecârib-i Hayat*'ta aileyle ilgili konu olarak okuyucunun karşısına aldatma çıkmaktadır. *Afife*'de ise kız isteme/görücüye çıkma, söz kesimi, nişanlanma ve nişanlılık süreci konuları işlenir. Yazarın *Numûne-i Hayâl* adlı hikâye kitabında eş seçimi ve eşlerde aranan özellikler yanı sıra aile ve sağlık konusu işlenir. Sanatçının *Sevdâ-yı Sermedî* adlı kitabında aileyle ilgili olarak işlenen konular aile ve ölümün yanı sıra aile ve sağlıktır. *Hevâ-yı Aşk*'ta ölüm ve kız kardeşlerle erkek kardeşler arasındaki ilişki konuları yer alır. *Endişe-i Hayat*'ta aileyle ilgili olarak aldatma, eşlerden birinin hapse girmesi veya sürgüne gönderilmesi konuları yer alır. Yazarın *İlk Sevgi* adlı eserinde aldatma ve aile içi ilişkiler konuları işlenir. *Nâkâm*'da ise aileyle ilgili işlenen konular şunlardır: aile ve ölüm, boşanma, aile içi ilişkiler, aile ve sağlık, aile ve miras.

Bu dönemin diğer bir ismi Mehmet Vecihî'nin *Nerîme* ve *Hasbihâl*'de aile ve hastalık konusu işlenir. *Netice yahud Bir Yetimin Sergüzeşti*'ndeysel evlat edinme ve aldatma konuları işlenir. *Vuslat*'ta ise aile ve gündelik hayat konusu işlenir. *Halime*'de aile ve ölüm, aldatma, eşlerden birinin aileden uzaklaşması ve fakir aileler konuları işlenir. *Hikâye-i Müntahabe Mecmuası*'nda aile-hastalık ve ölüm, evlat edinme konuları işlenir.

Abdullah Zühdi'nin *Rehgüzâr-ı Matbuatta* adlı eserindeki bazı hikâyelerde aile ile ilgili olarak başka milletten biriyle evlenme, aldatma, aile içi ilişkiler, aile ve miras, fakir aileler, aile ve ölüm, aile ve gündelik hayat ve boşanma konuları işlenir.

FECRİATİ SANATÇILARININ HİKÂYELERİNDE AİLE

1901 yılında Servetifünun Topluluğu'nun dağılmasından sonra edebiyat dünyasındaki boşluğu doldurmak için bir araya gelen sanatçıların bir beyannameyle kurdukları ve çok kısa bir süre (1909-1912) edebî faaliyetlerini sürdüren ve sonrasında dağılan Fecriati topluluğunda sanatçılar; şiir, roman gibi türler yanında hikâye türünde eseler de kaleme alırlar.

Fecriati topluluğu kısa hikâye türünde kendilerinden bir önceki dönem olan Servetifünun hikâye yazarlarından daha başarılı eserler kaleme almışlardır. Fecriati yazarlarının bu türe karşı ilgisini arttıran en önemli faktörse Alphonse Daudet ve Guy de Maupassant gibi kısa hikâyede şöhreti yakalamış yazarları yakından tanıdıklarıdır. Topluluk içerisinde Cemil Süleyman, Şahabeddin Süleyman, Refik Halid, Yakup Kadri, Ali Süha ve topluluk etrafında Halide Salih ve Ömer Seyfettin gibi isimler hikâye türünde yetkin örnekler kaleme alır (Şen, 2009, s. 1369)

Cemil Süleyman Alyanakoğlu'nun *Timsal-i Aşk* adlı eserinde aileyle ilgili olarak kız isteme/görücüye çıkma, söz kesimi, nişanlanma ve nişanlılık süreci; mutsuz aileler ve mutsuzluk sebepleri, aile ve gündelik hayat, aldatma ve aile içi ilişkiler konuları işlenir. Yazarın *Ukde* adlı hikâye kitabındaysa bir erkeğin kendinden yaşça büyük bir kadınla evlenmesi boşanma, aile içi

ilişkiler, fakir aileler, azınlık aileleri, hikâye kahramanlarının ve yazarlarının aile ve aileyle ilgili meselelere bakışı ele alınır. İzzet Melih Devrim'in *Hüzün ve Tebessüm* adlı hikâye kitabında aldatma, aile içi ilişkiler ve aileye yardımcı elemanlar konuları işlenir.

MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ SANATÇILARININ HİKÂYELERİNDE AİLE

Ömer Seyfettin

1911 yılında Selanik'te yayımlanmaya başlayan Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp ve Ali Canip Yöntem'in çıkarttığı Genç Kalemler Dergisi etrafında filizlenen Millî Edebiyat 1923'te Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının başlangıcı ve sonrasındaki süreçte de Türk edebiyatında etkisini devam ettirir.

Millî edebiyat Dönemi'nde Tanzimat yıllarında da var olan Türkçülük, ortak bir kabul hâline gelir. Artan millî duyarlılık zaten halkı bilinçlendirme gayretinde olan yazarları milleti ilgilendiren konulara yöneltir. Bu durum hikâye türü için de geçerlidir. Hikâyelerin dilinin sadeleşmesi, dil ve anlatımın günlük hayatta kullanıldığı şekle yaklaşması hikâyeye yeni bir

ivme kazandırır (Demir, 2006, s. 109).

Bu dönem hikâyecilerinden Ömer Seyfettin, Ebubekir Hazım Tepeyran, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Refik Halit Karay, Fahri Celâl Göktulga, Reşat Nuri Güntekin, Aka Gündüz, Ercüment Ekrem Talu, Münir Süleyman, Selahattin Enis, Osman Cemâl Kaygılı, Peyami Safa, Selami İzzet Sedes, Raif Necdet Kestelli ve M. Şevket Esendal eserlerinde aile ve aile ile ilgili konulara az ya da çok yer verirler.

Bu dönem hikâyeciliğinin öncü ismi olan Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde aile ile ilgili şu konular işlenir: aldatma, aile ve hastalık, aile ve gündelik hayat, fakir aileler, bir erkeğin evliyken tekrar evlenmesi, başka milletten biriyle evlenme, aile ve ölüm, aile bireylerinin dinî yaşamının aile içi yaşama yansımaları, yabancı aileler, evlenme nedeni, mutsuz aileler ve mutsuzluk sebepleri, aile ve eğitim, memur aileleri, aileye damat (iç güveyi) gelişi, aile ve ekonomik çöküş, eş seçimi ve eşlerde aranan özellikler; kız isteme, görücüye çıkma, söz kesimi, nişanlanma ve nişanlılık süreci; ilk evliliğin herhangi bir sebeple bitmesi sonrası evlenme, boşanma, bir erkeğin kendinden yaşça büyük bir kadınla evlenmesi, aile içi ilişkiler, aileye yardımcı elemanlar, aile ve miras, aile ve eğitim, aileye yardımcı elemanlar, hikâye kahramanlarının ve yazarlarının aile ve aileyle ilgili meselelere bakışı, boşanma, çok yaşlı bir erkekle çok genç bir kadının evlenmesi ve evlat edinme.

Ebubekir Hazım Tepeyran'ın *Eski Şeyler* adlı hikâye kitabında yer alan hikâyelerde aile ve hastalık, ilk evliliğin herhangi bir sebeple bitmesi sonrası evlenme, aile içinde fiziksel ve duygusal şiddet, aile içi ilişkiler, mutsuz aileler ve mutsuzluk sebepleri, aileye yardımcı elemanlar, aile ve hastalık; kız isteme, görücüye çıkma, söz kesimi, nişanlanma ve nişanlılık süreci; fakir aileler, aile ve ölüm konuları işlenir.

Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun *Çağlayanlar* adlı kitabında aileyle ilgili olarak eş seçimi ve eşlerde aranan özellikler, hikâye kahramanlarının ve yazarlarının aile ve aileyle ilgili meselelere

bakışı, kız isteme, görücüye çıkma, söz kesimi, nişanlanma ve nişanlılık süreci aile içi ilişkiler, aile bireylerinin dinî yaşamının aile içi yaşama yansıması, ölen eşin kardeşiyle evlenme, boşanma, doğum ve çocuk sahibi olma, aldatma konuları ele alınır.

Yazarın *Leyla Yahud Bir Mecnun'un İntikamı* adlı eserinde aile-savaş, yangın, doğal afet ve kazalar konusu işlenirken *Haristan ve Gülistan*'da eş seçimi ve eşlerde aranan özellikler; kız isteme, görücüye çıkma, söz kesimi, nişanlanma ve nişanlılık süreci; ölen eşin kardeşiyle evlenme, doğum ve çocuk sahibi olma aile içi ilişkiler, aile bireylerinin dinî yaşamının aile içi yaşama yansıması, hikâye kahramanlarının ve yazarlarının aile ve aileyle ilgili meselelere bakışı, boşanma ve aldatma konuları ele alınır.

Halide Edip Adivar'ın *Harap Mabetler* adlı kitabında aldatma, aile ve ölüm, aile içi ilişkiler, çok yaşlı bir erkekle çok genç bir kadının evlenmesi, mutsuz aileler ve mutsuzluk sebepleri; *Dağa Çıkan Kurt*'ta ise fakir aileler ve aldatma konuları ele alınır.

Yâkub Kadri Karaosmanoğlu'nun *Bir Serencam* adlı eserinde eşlerden birinin aileden uzaklaşması aileyle ilgili yegâne konudur.

Refik Halit Karay'ın *Memleket Hikâyeleri* adlı eserinde aileyle ilgili şu konular işlenir: aldatma, fakir aileler, aile içi ilişkiler, kuma getirme, evlenme nedeni, hikâye kahramanlarının ve yazarlarının aile ve aileyle ilgili meselelere bakışı, aile-alkol, kumar bağımlılığı ve eğlence hayatı; eş seçimi ve eşlerde aranan özellikler, kına gecesi, nikâh ve düğün, eşlerden birinin aileden uzaklaşması.

Fahri Celâl Göktulga'nın *Talak-ı Selase* adlı kitabında kına gecesi, nikâh ve düğün; aldatma, eş seçimi ve eşlerde aranan özellikler yanında aileye yardımcı elemanlar konuları işlenir.

Reşat Nuri Güntekin'in *Eski Ahbap* adlı eserinde aileyle ilgili olarak aile ve ölüm konusunun yanın sıra evliliğin herhangi bir sebeple bitmesi sonrası evlenme meselesi yer alırken *Recm-Gençlik ve Güzellik*'te aile içi ilişkiler konusu işlenir. Yazarın *Sönmüş Yıldızlar* adlı eserindeyse aldatma, eş seçimi ve eşlerde aranan özellikler, aile ve ölüm, aile ve eğitim, çok yaşlı bir erkekle çok genç bir kadının evlenmesi, boşanma, aile ve hastalık; savaş, yangın, doğal âfet ve kazalar, aile ve ölüm ve fakir aileler konuları ele alınır.

Aka Gündüz'ün *Türk Kalbi* adlı eserinde aile-savaş, yangın, doğal âfet ve kazalar konusunun yanı sıra eşlerden birinin hapse girmesi veya sürgüne gönderilmesi konusu işlenir. Yazarın *Türk'ün Kitabı* adlı eserinde aile-savaş, yangın, doğal afet ve kazalar konusu işlenirken *Zıfaf Hatırâsı*'nda tanışma, anlaşma ve evlenmeye karar verme işlenir. *Odalığın Defteri*'nde ise aileyle ilgili olarak işlenen konu aileye yardımcı elemanlardır.

Ercüment Ekrem Talu'nun *Teravihten Sahura* adlı kitabında aileyle ilgili konular şunlardır: eş seçimi ve eşlerde aranan özellikler, aile ve ölüm, aldatma, aile içi ilişkiler. Münir Süleyman'ın *Düğün Gecesi-Sağır Güveyin Muaşakası* adlı eserinde evlenme nedeni konusu aileyle ilgili bir mesele olarak okuyucunun karşısına çıkar. Selahattin Enis'in *Sara* adlı eserinde aile ve sağlık konusunun yanında aldatma konusu işlenir. Osman Cemâl Kaygılı'nın *Çuvalcı Şeyhi'nin Halefi* adlı eserinde aile ve ölüm konusu ele alınırken yazarın *Altın Babası* adlı eserinde aile içi ilişkilere yer verilir.

Peyami Safa'nın *Gençliğimiz* adlı eserinde konu evlenme nedenidir. Yazarın *Câzibeli Kız* ve *Aşağı Katın Kiracıları* adlı eserlerinde aldatma konusu işlenir. Yazarın *Ava Giden Avlanır* adlı eserindeyse evlenme nedeni, aldatma konularının yanında eş seçimi ve eşlerde aranan özellikler konusu yer alır. Sanatçının *Siyah Beyaz Hikâyeler* adını verdiği çok sayıda hikâyeyi bünyesinde barındıran eserinde boşanma, aldatma, aile içi ilişkiler, aile ve miras; savaş, yangın, doğal âfet ve kazalar; fakir aileler, aile ve ölüm, eş seçimi ve eşlerde aranan özellikler ve evlenme nedeni konuları ele alınır. Yazarın bir diğer hacimli eseri *Asrın Hikâyeleri'*nde çok yaşlı bir erkekle çok genç bir kadının evlenmesi, fakir aileler; aile-savaş, yangın, doğal âfet ve kazalar; aldatma, aileye yardımcı elemanlar; hikâye kahramanlarının ve yazarlarının aile ve aileyle ilgili meselelere bakışı; eş seçimi ve eşlerde aranan özellikler, aile içi ilişkiler, evlenme nedeni, ilk evliliğin herhangi bir sebeple bitmesi sonrası evlenme, aile ve ölüm, aile ve miras konuları işlenir.

Memduh Şevket Esendal

Selami İzzet Sedes'in *Geceye Âşık* adlı eserinde aile ve eğitim, hikâye kahramanlarının ve yazarlarının aile ve aileyle ilgili meselelere bakışı, çok yaşlı bir erkekle çok genç bir kadının evlenmesi, aldatma, boşanma, aile ve miras aile içi ilişkiler konuları yer alır. Raif Necdet Kestelli'nin *Hisler ve Fikirler* adlı eserinde aile içi ilişkiler konusu yanında aile ve gündelik hayat konusu ele alınır.

Memduh Şevket Esendal'ın *İhtiyar Çilingir* adlı eserinde eş seçimi ve eşlerde aranan özellikler konusu işlenirken *Veysel Çavuş*, taysa aile-savaş, yangın, doğal âfet ve kazalar konusu ele alınır. *Otlakçı*'da aileyle ilgili olarak işlenen konular ise aldatma, memur aileleri, mutlu aileler ve mutluluk sebepleri, aileye gelin veya damat gelişidir. *Gödeli Mehmet*'te eşlerden birinin hapse girmesi veya sürgüne gönderilmesi, aile-savaş yangın doğal afet ve kazalar, aile içi ilişkiler konusu yer alırken *Hava Parası*'nda eşlerden birinin hapse girmesi veya sürgüne gönderilmesi; aile-savaş, yangın, doğal afet ve kazalar; aile içi ilişkiler konuları ele alınır.

SONUÇ

Tanzimat Dönemi'nde aile ve aileyle ilgili konulara değinen hikâyelerde aile içindeki yardımcı hizmetlilerin aile içi yaşantıya olan etkileri çok belirgindir. Bu hizmetlilerin çoğu Kafkas, Arap veya Avrupa kökenlidir. Cârîye, kalfa, odalık, halayık gibi unvanlara sahip bu kişilerle evlenme veya bu kişiler sebebiyle karı-koca arasında meydana gelen kıskançlık, aldatma meseleleri bu dönem hikâyelerinde önemli bir yer tutar. Bu dönemde kaleme alınan hikâyelerin aileyle ilgili dikkat çeken bir diğer yanı da o günün koşullarına göre gerçekçi olmayan yapay aile tablolarının tasvir edilmesidir. Hikâyelerde ders verme amacının olması da gözden kaçmayan bir diğer husustur.

Servetifünun Dönemi'nde aile ile ilgili konuları ele alan hikâyelerde Batılılaşmış aileler mevcuttur. Salonlarda tertip edilen toplantılarda bir araya gelen aileler birbirleriyle yakın ilişki içerisindeyler. Aile bireylerinden kadınların ve kız evlatların diğer dönemlere nazaran bu

dönemde sosyal hayatın içinde daha fazla bulunduğu görülür. Bu dönem hikâyelerinde aile ile ilgili olan “aldatma”, “boşanma” ve “aile içi ilişkiler” konularına diğer dönemlere göre daha fazla yer verildiği görülür. Bu dönem hikâyelerindeki karakterlerden evlilikte aradığı mutluluğu bulamayan hayâlperver, mutsuz ve kıskanç kadınlar; hasta çocuklar ve onlara üzülen anne-babalar diğer dönemlere nazaran bu dönemde daha fazladır.

Fecriati; muhteva, üslup, dünya görüşü, sanat anlayışı başta olmak üzere birçok bakımdan Servetifünun’un devamı niteliğindedir. Bu benzerliğin izleri bu dönemde kaleme alınan aileyle ilgili hikâyelerde de görmek mümkündür. Her iki dönemde de ailenin aynı üslup ve bakış açısıyla hikâyelerde işlendiği görülür.

Millî Edebiyat Dönemi’nde aileyi konu olarak ele alan hikâyelerde o dönemde yaşanmış olan Balkan Savaşları, 1. Dünya ve Kurtuluş Savaşı’nın olumsuz etkilerinin ailelere nasıl yansıdığı anlatılır. Bu dönem hikâyelerinde yer alan parçalanmış aileler ve bunun çocuklar başta olmak üzere diğer aile üyelerine etkileri gerçekçi bir bakış açısıyla okuyucuya yansıtılır.

Cumhuriyet Öncesi Dönem’de Türk ailesinde meydana gelen bazı değişiklikler bu dönemde kaleme alınan hikâyelere yansır. Bu değişiklikler aile konusunun işlenmesi hususunda edebî dönemler arasında farklılıkların oluşmasına sebep olur. Edebî dönemler arasındaki bu farklılıklar Tanzimat Edebiyatı Dönemi’yle sonrasındaki dönemler arasında kendini daha fazla hissettirir. Bahsedilen bu farklılıkları şu şekilde özetlemek mümkündür: Tanzimat Edebiyatı Dönemi’nde kaleme alınan hikâyelerdeki Türk ailesi geniş aile yapısındayken bu dönem sonrasındaki hikâyelerde Türk ailesi giderek çekirdek aileye doğru evrilir. Aile büyüklerinin ve akrabaların aile üzerindeki etkisi azalır. Kocanın yanında eşi de ailenin geçim sorumluluğunu üstlenir. Ailenin bayan bireyleri sosyal hayat içerisinde daha fazla yer almaya başlar. Çocukların eğitiminde dadı ve mürebbiyelerin yerini resmî ve özel eğitim kurumları alır. Evdeki hizmetlilerle evdeki erkeklerin evlenmesi veya aşk yaşamaları gibi olaylar azalır.

Millî Edebiyat Dönemi’ne ait hikâyelerle öncesindeki edebî dönemlere ait hikâyeler arasında aile konusunun işleniş bağlamında birtakım farklılıklar mevcuttur. Bu farklılıkların başında köy ve kasabalarda yaşayan Anadolu ailesine diğer dönemlere nazaran bu dönemde daha fazla yer verilmesi gelir. Aldatma ve boşanma gibi aileyi sarsan olaylara önceki dönemlere göre daha fazla yer verilmesi; görücü usulü evliliklerin azalması; aile üyelerinin boş zamanlarını birlikte değerlendirme süresinin artması; ailelerin ikâmet ettiği ev tiplerinin değişmesi; ailelerin gündelik hayatı içerisinde yer alan giyim-kuşam alışkanlıkları, mobilya dizaynı, boş zamanları değerlendirme şekilleri vb. Avrupaî tarza daha fazla benzemeye başlaması göze çarpan diğer farklılıklardır.

Cumhuriyet Öncesi Dönem’de kaleme alınan hikâyeler aileyi ilgilendiren konular bağlamında genel bir değerlendirmeye tâbî tutulduğunda özellikle “boşanma, aldatma, ölüm ve savaş gibi aileyi dağıtan veya derinden etkileyen olaylar”, “ailenin kuruluşu ve gelişmesi”, “aile içi ilişkiler”, “aile ve gündelik hayat” konularının diğer konulara nazaran daha fazla işlendiği görülür.

Sonuç olarak; Cumhuriyet Öncesi Dönem’de hikâye türünde eser vermiş olan 37 sanatçıya ait 123 kitap -56 tanesi eski harfli- içerisinde yer alan 1043 hikâyenin -189 tanesi eski harfli- aile

kurumuyla ilişkisi bağlamında incelenmesi sonucunda hikâyecilerin aile ile ilgili konuları birçok eserde işlediği görülmüştür. İncelenen hikâyeler aracılığıyla bu zaman dilimindeki Türk ailesinin yapısı, ekonomik ve sosyal hayatı başta olmak üzere birçok yönünü görmek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Abdullah Zühdi. (2017). *Rehgüzâr-ı Matbuâtta*. (S. Günaydın, Dü.) Ankara: Cümle Yayınları.
- Adıvar, H. E. (1981). *Dağa Çıkan Kurt*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- —. (1967). *Harap Mabetler*. İstanbul: Atlas Kitabevi.
- Ahmet Mithat Efendi. (2013). *Durub-ı Emsal-i Osmaniye: Şinasi Hikemiyatının Ahkâmı -Tasvir-* (1. b.). (İ. Enginün, Dü.) İstanbul: Degâh Yayınları.
- —. (2001). *Letaif-i Rivayat* (1. b.). (F. Gökçek, S. Çağın, Dü.) İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Ahmet Rasim. (r. 1310). *Afife*. İstanbul: Âlem Matbaası.
- —. (r. 1316). *Bir Sefilenin Evrâk-ı Metrûkesi*. Konstantiniye: Babıali Caddesinde 38 Numaralı Matbaa.
- —. (r. 1316). *Endişe-i Hayat*. İstanbul: Bab-ı Âli Caddesinde 38 Numaralı Matbaa.
- —. (r. 1339). *İki Günahsız Sevdâ*. İstanbul: İkdâm Matbaası.
- —. (2017). *İki Güzel (Hamamcı Ülfet)*. İstanbul: Maviçatı Yayınları.
- —. (2015). *İki Güzel Günahkâr*. (H. Aydın, Dü.) İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- —. (1307). *İlk Sevgi*. İstanbul: Mekteb-i Sanayi Matbaası.
- —. (1308). *Mehâlik-i Hayat*. İstanbul: A. Asaduryan Şirket-i Mürettibiye Matbaası.
- —. (1308). *Meyl-i Dil*. Konstantiniye: Matbaa-i Ebuzziya.
- —. (1315). *Nâkâm*. Konstantiniye: Mâlûmât Matbaası.
- —. (1311). *Numûne-i Hayâl*. İstanbul: Âlem Matbaası-Ahmed İhsan ve Şürekâsı.
- —. (1308). *Tecârib-i hayat*. İstanbul: A. Asaduryan Şirket-i Mürettibiye Matbaası.
- Aka Gündüz. (1327). *Türk Kalbi*. İstanbul: Matbaa-i Hukukiye Matbaası.
- —. (1329). *Türk'ün Kitabı*. İstanbul: Selanik Matbaası.
- —. (1330/1914). *Zıfaf Hatırası*. İstanbul: Cem'i Kütüphanesi.
- —. -Enes Avni müstearıyla-. (r. 1330). *Odalığın Defteri*. İstanbul: Cem'i Kütüphanesi.
- Cemil Süleyman. (2014). *Bütün Hikayeler*. (A. Akın, Dü.) İstanbul: Papersense Yayınları.
- Demir, A. (2006). Başlangıcından Cumhuriyet'e Kadar Ana Çizgileriyle Türki Hikâyesi. *Başlangıcından Cumhuriyet'e Kadar Ana Çizgileriyle Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, IV (7), 99-128.
- Emin Nihad Bey. (1978-1981). *Müsâmeretname Gece Hikâyeleri* (1. b.). (M. İ. Uzun, Dü.) İstanbul: Tercüman Gazetesi.
- Ercümen Ekrem. (r. 1341). *Teravihten Sahura*. İstanbul: Orhaniye Matbaası.
- Fahri Celâl. (2017). *Kedinin Kerameti*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Fatma Makbûle Leman. (r. 1331). *Ma'kes-i Hayal*. İstanbul: Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekâsı.
- Güntekin, R. N. (Yıl Belirtilmemiş). *Eski Ahbâb*. Basım Yeri Belirtilmemiş: Ahmed İhsan ve Şürekâsı Matbaacılık Osmanlı Şirketi.

- —. (r. 1335). *Recm-Gençlik ve Güzellik*. İstanbul: Ahmed İhsan ve Şürekâsı Matbaacılık Osmanlı Şirketi.
- —. (1993). *Sönmüş Yıldızlar* (11. Baskı b.). İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Gürpınar, H. R. (1966). *Kadınlar Vaizi*. İstanbul: Atlas Kitabevi.
- Halide Edip ; Yakup Kadri; Falih Rıfkı ; Mehmed Âsım. (r. 1338). *İzmir'den Bursa'ya, Hikâyeler, Mektuplar ve Yunan Ordusunun Mes'uliyetine Dair Bir Tetkik*. İstanbul: Akşam-Teşebbüs Matbaası.
- İzzet Melih. (1922). *Hüzün ve Tebessüm* (2. b.). İstanbul: Sabah Matbaası.
- Kabaklı, A. (1971). *Türk Edebiyatı* (3. b., c. I). İstanbul: Türk Edebiyatı Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (2006). *Bir Serencam* (5. b.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karay, R. H. (1995). *Memleket Hikâyeleri*. (E. Karay, Dü.) İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Mehmet Celâl. (b. 1318). *İsmete Taarruz*. İstanbul: A. Asaduryan Şirket-i Mürettibiye Matbaası.
- —. (2014). *Mehmed Celâl'in Hikâye ve Romanları*. (N. Şen, Dü.) Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- —. (r. 1318). *Piyano*. İstanbul: Şirket-i Mürettibiye Matbaası.
- —. (1317). *Solgun Yadiğârlar*. İstanbul: A. Asaduryan Şirket-i Mürettibiye Matbaası.
- —. (r. 1324). *Zindan Kapısında*. İstanbul: Matbaa-i Ahmet Kâmil.
- Mehmet Rauf. (r. 1325). *Âşıkâne*. İstanbul: Hilal Matbaası.
- —. (r. 1330). *Hanımlar Arasında*. Dersaadet: Kanaat Matbaası.
- —. (r. 1325). *İhtizar*. İstanbul: Hilal Matbaası.
- —. (r. 1338). *İlk Temas İlk Zevk*. İstanbul: Kütüphane-i Sûdî.
- —. (r. 1330). *Kadın İsterse*. İstanbul: Melâl Matbaası.
- —. (2007). *Mehmed Rauf Seçme Hikâyeler*. (R. Tarım, Dü.) İstanbul: 2007.
- —. (1920). *Pervaneler Gibi*. İstanbul: Orhaniye Matbaası.
- —. (2017). *Son Emel*. İstanbul: Mühür Kitaplığı Yayınları.
- —. (2011). *Üç Hikâye*. (R. Tarım, Dü.) İstanbul: Özgür Yayınları.
- Mehmet Vecihî. (1314/1898). *Halime*. Dersaadet: İkdâm Matbaası.
- —. (r. 1315). *Hasbihâl*. İstanbul: Şirket-i Mürettibiye Matbaası.
- —. (r. 1314). *Hikâye-i Muntehabe Mecmûası*. Dersaadet: İkdâm Matbaası.
- —. (r. 1314). *Nerîme*. İstanbul: Malumat Matbaası.
- —. (r. 1315). *Netîce yahud Bir Yetimin Sergüzeşti*. İstanbul: Asır Matbaası.
- —. (r. 1315). *Vuslat*. İstanbul: Asır Matbaası.
- Mehmet Rifat. (r. 1326). *Gönüllü/Henüz On Altı Yaşında*. İstanbul: Artin Asaduryan Matbaası.
- Mustafâ Reşit. (r. 1312). *Tesâvir-i Hayat*. İstanbul: İstevan Matbaası.
- —. (r. 1304). *Hanım Mektupları* (2. Baskı b.). İstanbul: Matbaa-i Ebuzyyâ.
- Mutluay, R. (1976). *50 Yılım Türk Edebiyatı* (3. b.). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Müftüoğlu, A. H. (1971). *Çağlayanlar*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- —. (1969). *Haristan ve Gülistan* (3. b.). İstanbul: Ötüken Yayınevi.

- —. (1308/). *Leyla yahud Bir Mecnun'un İntikamı*. İstanbul: Asır Kütüphanesi.
- Münir Süleyman. (r. 1330). *Düğün Gecesi Sağır Güveyin Muaşakası*. İstanbul: Mesâi Matbaası.
- Nâbizâde Nâzım. (2015). *Karabibik ve Diğer Hikâyeler* (1. b.). (S. Çağan, N. Kurudere, Dü.) İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Osman Cemâl. (r. 1339-1341). *Altın Babası*. İstanbul: Cihan Biraderler Matbaası.
- —. (r. 1339-1341). *Çuvalcı Şeyhinin Halefi*. İstanbul: Sabah Matbaası.
- Ömer Seyfettin. (2017). *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikâyeler 1* (5. b.). (H. Argunşah, Dü.) İstanbul: Dergâh Yayınları.
- —. (2017). *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikâyeler 2* (4. b.). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- —. (2017). *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikâyeler 3* (4. b.). (H. Argunşah, Dü.) İstanbul: Dergâh Yayınları.
- —. (2014). *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikâyeler 4* (3. b.). (H. Argunşah, Dü.) İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Peyami Safa. (r. 1335). *Aşağı Katın Kiracıları*. İstanbul: Necm-i İstikbâl Matbaası.
- —. (r. 1338). *Ava Giden Avlanır*. İstanbul: Necm-i İstikbâl Matbaası.
- —. (r. 1336). *Cazibeli Kız*. İstanbul: Necm-i İstikbal Matbaası.
- —. (r. 1338). *Gençliğimiz*. İstanbul: Orhaniye Matbaası.
- —. (1980). *Hikâyeler*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Râif Necdet. (r. 1317-1326). *Hisler ve Fikirler*. İstanbul: Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.
- Recaizade Mahmut Ekrem. (2014). *Muhsin Bey Yahut Şâirliğin Hazin Bir Neticesi*. (A. M. Kot, S. Yalçın, Dü, B. Ülger, Çev.) İstanbul: Papersense Yayınları.
- —. (r. 1313). *Şemsa*. İstanbul: Âlem Matbaası.
- Safvetî Ziya. (2017). *Bir Safha-i Kalb*. (M. Balık, Dü.) Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları.
- —. (2016). *Hanım Mektupları*. (M. K. Özgül, Dü.) Ankara: Cümle Yayınları.
- —. (r. 1330). *Kadın Ruhu*. İstanbul: Tanin Matbaası.
- Samipaşazade Sezai. (2003). *Samipaşazade Sezai Bütün Eserleri* (1.Baskı b., Cilt 1). (Z. Kerman, Dü.) Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sedes, S. İ. (2015). *Geceye Âşık & Gönül Sarmaşıkları*. (M. Aydemir, Dü.) Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- Selahaddin Enis. (r. 1339-1342). *Sara*. İstanbul: Orhaniye Matbaası.
- Şen, C. (2009). Fecriati Encümeni Edebiyatı. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4/1-II, 1333-1426.
- Tepeyran, E. H. (2017). *Eski Şeyler*. (İ. Özen, T. Özen, Dü.) İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları.
- Tokgöz, A. İ. (r. 1308). *Bahse Ne Dersiniz*. Konstantiniye: Âlem Matbaası.
- —. (r. 1307). *Küçük Fıkralar*. İstanbul: Âlem Matbaası.
- —. (r. 1308). *Postacı*. Konstantiniye: Âlem Matbaası.
- Uşaklıgil, H. Z. (1987). *Bir Hikâye-i Sevda*. (Ş. Kutlu, Dü.) İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- —. (r. 1306). *Bir İzdivacın Tarih-i Muaşakası*. İstanbul: Mihran Matbaası.
- —. (r. 1330). *Bir Şi'r-i Hayal*. İstanbul: Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.

- — . (2005). *Bir Yazın Tarihi*. (K. Andı, Dü.) İstanbul: Özgür Yayınları.
- — . (2016). *Bu muydu?* (M. Çevikdoğan, Dü.) İstanbul: Can Yayınları.
- — . (r. 1316). *Heyhat*. Konstantiniyye: Ahmet İhsan ve Şürekası Âlem Matbaası.
- — . (2004). *Küçük Fıkralar*. (F. Aslan, Dü.) İstanbul: Özgür Yayınları.
- — . (r. 1312). *Nâkil*. Konstantiniyye: Matbaa-i Ebuzziya.
- — . (2010). *Sepette Bulunmuş/Hepsinden Acı*. (D. Soğanoğlu, Dü.) İstanbul: Özgür Yayınları.
- — . (1987). *Solgun Demet*. (Ş. Kutlu, Dü.) İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Yalçın, H. C. (2013). *Hayat-ı Hakîkiye Sahneleri*. (F. Arslan, Dü.) Konya: Salkımsöğüt Yayınları.
- — . (r. 1326). *Hayât-ı Muhayyel* (3. Baskı b.). İstanbul: İkdâm Matbaası.
- — . (1943). *Niçin Aldatırlarmış?* İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi.

BATI

EDEBİYATINDA AKIMLAR

editör
OKTAY YİVLİ

HATİCE FIRAT
YASEMİN MUMCU
OKTAY YİVLİ
OĞUZHAN KARABURGU
BERNA AKYÜZ SİZGEN
NİLÜFER İLHAN

ÜMMÜHAN TOPÇU
SEFA YÜCE
HANİFİ ASLAN
METİN AKYÜZ
MEHMET SÜMER
YAKUP ÖZTÜRK

Prof. Dr. Önder Göçgün

TİYATRO DENEN HAYAT SAHNESİ

PROF. DR. ÖNDER GÖÇGÜN

Türk Tasavvuf Şiiri

AÇIKLAMALI VE YORUMLU ÖRNEKLERLE

MODERN TÜRK EDEBİYATI

editör
OKTAY YİVLİ

MUHARREM DAYANÇ
OKTAY YİVLİ
MACİT BALIK
MAHMUT BABACAN
SEVİM ŞERMET

YASEMİN MUMCU
BEDİA KOÇAKOĞLU
NİLÜFER İLHAN
MAKSUT YİĞİTBAŞ
SELAMİ ALAN

